

Spis treści

Wprowadzenie 13

Część I

Pedagogika społeczna w strukturze pedagogiki jako dyscypliny naukowej oraz jako wyodrębniająca się praktyka zawodowa w sferze opieki i pomocy społecznej 27

ROZDZIAŁ 1. Przednaukowa wiedza oraz refleksje teoretyczne związane z pomocniczością, samopomocą i woluntaryzmem. Pojawienie się dobroczynności i działalności charytatywnej 31

1.1. Ogólne przesłanki myśli historycznej 31

1.2. Przednaukowe reminiscencje publiczne i teoretyczne.

Przejawy dobroczynności oraz inicjowanie starań o charakterze zabezpieczenia bytu jednostki w sytuacjach szczególnych 32

1.3. Próba oceny historycznych przednaukowych refleksji i ewolucji doświadczanej w praktyce ofiarowanej pomocy 49

Literatura przedmiotu 54 Pytania 55

ROZDZIAŁ 2. Geneza powstania oraz fazy przeobrażeń polskiej pedagogiki społecznej 56

2.1. Tożsamości i profesjonalizacja pedagogiki społecznej 56

2.2. Historyczne okoliczności gromadzenia wiedzy o ponurej industrialnej rzeczywistości. Pilne potrzeby oświatowe w sferze opieki i pomocy jako sytuacja sprzyjająca narodzinom pedagogiki społecznej 66

2.3. Kształtowanie się pedagogiki społecznej jako subdyscypliny naukowej 69

Literatura przedmiotu 84 Pytania 85

ROZDZIAŁ 3. Opieka, pomoc społeczna i praca socjalna jako tradycyjne przedmioty zainteresowań polskiej pedagogiki 86

3.1. Uwagi na temat wprowadzonej logiki wyjaśniania 86

3.2. Opieka, pomoc społeczna i pomocniczość.

Zakresy rozumienia pojęć 88

3.3. Praca socjalna jako działalność pomocowo-użyteczna w tworzącym się społeczeństwie przemysłowym 94

3.4. Historyczne okoliczności powstawania i ukształtowania się profilu pomocy społecznej i pracy socjalnej w Polsce 99

3.5. Pedagogika społeczna a pedagogika opiekuńcza i praca socjalna 109

3.6. Pedagogika opiekuńczo-wychowawcza 111

3.7. Praca socjalna 115

Literatura przedmiotu 123 Pytania 125

ROZDZIAŁ 4. Dominujące stanowiska teoretyczne towarzyszące rozwojowi pedagogiki społecznej w Polsce 126

4.1. Rodowód i tradycja w tworzeniu zaplecza teoretycznego 126

4.2. Rodzime (wybrane) koncepcje twórców szkół naukowych w pedagogice społecznej 136

4.3. Kategoria środowiska jako podstawowe pojęcie w tradycyjnej i współczesnej wiedzy

pedagogicznej 150

4.4. Współcześni myśliciele w naukach społecznych.

Przydatność nowych teorii do kolejnych interpretacji, stosowania i wykorzystania w pedagogice społecznej 154

Literatura przedmiotu 164 Pytania 166

ROZDZIAŁ 5. Badania i analizy podejmowane przez pedagogów społecznych w Polsce w okresie tworzenia się nowego ładu społeczno-ekonomicznego (1989-2007) 167

Literatura przedmiotu 179 Pytania 180

Część II

Przeobrażenia społeczne, procesy, pojęcia oraz problemy towarzyszące zmianie społecznej wsi

ROZDZIAŁ 6. Procesy urbanizacyjne, rozwój miast i ekspansja tzw. miejskiego stylu życia. Rozwój ekologii społecznej 183

6.1. Pojęcie urbanizacji. Cechy definicyjne. 183

6.2. Krytyka niektórych aspektów socjologicznych urbanizacji 189

6.3. Strefy peryferyjne, suburbia i nowe koncepcje zagospodarowania przestrzeni miejskiej 191

6.4. Ekologia społeczna 196

Literatura przedmiotu 201 Pytania 202

ROZDZIAŁ 7. Rola i znaczenie zjawiska globalizacji w egzystencji jednostek i grup społecznych na świecie 203

7.1. Geneza idei globalizacji 203

7.2. Wieloznaczność procesu globalizacji 208

7.3. Globalizacja jako nowa kategoria opisu wielu oblicz współczesnej rzeczywistości 215

7.4. Antyglobaliści i przejawy ich krytyki 219

Literatura przedmiotu 221 Pytania 222

ROZDZIAŁ 8. Zmiana społeczna a zjawisko ubóstwa. Zbiorowe symptomy poczucia traumy i politraumy w dobie transformacji. Marginalizacja oraz wykluczenie jako typowe przykłady przyrostu obszaru upośledzenia społecznego 223

8.1. Pojęcie zmiany społecznej 223

8.2. Asynchronizacja rozwoju społeczno-gospodarczego nierówności społeczne i zjawisko pauperyzacji 227

8.3. Ubóstwo społeczne 232

8.4. Traumatogenne przemiany w życiu jednostek i grup a upośledzenie społeczne 241

8.5. Marginalizacja i ekskluzja społeczna 248

Literatura przedmiotu 257 Pytania 258

ROZDZIAŁ 9. Modernizacja tradycyjnych społeczeństw i społeczności. Przydatność teorii modernizacji dla potrzeb pedagogiki społecznej 259

9.1. Narodziny teorii modernizacji oraz konteksty stosowania terminu 260

9.2. Społeczeństwo tradycyjne versus społeczeństwo nowoczesne 267

9.3. Pojęcie nowoczesności i ponowoczesności w stosowanym przez humanistów opisie

współczesności 272

9.4. Społeczne zapotrzebowanie na wiedzę dotyczącą kreowania nowoczesnej osobowości 276

Literatura przedmiotu 282 Pytania 283

Część III

Wybrane zagadnienia z metodologii i metodyki badań w naukach społecznych użyteczne badaczom doby transformacji 285

ROZDZIAŁ 10. Zbieżności i różnice w systematyzacji uogólnień oraz postrzeganiu i eksploracji zmieniającej się rzeczywistości (socjologia versus pedagogika) 289

10.1. Refleksje wprowadzające 289

10.2. O rozwoju dyscyplin, sposobach analizy i stosowanych uogólnieniach. Stan i tendencje rozwojowe w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX wieku 293

10.3. Postulat stosowania jakościowych orientacji teoretyczno-metodologicznych w latach osiemdziesiątych oraz dziewięćdziesiątych XX wieku 309

Literatura przedmiotu 316 Pytania 317

ROZDZIAŁ 11. Pluralizm metodologiczny oraz dylematy badaczy analizujących współczesność 318

11.1. Perspektywy poznawcze: modernizm a postmodernizm 318

11.2. Ideologizacja myślenia badacza i zawężenie obszaru badań w naszym czasie społecznym. Stosowanie nowych narzędzi badawczych 327

11.3. Pobieżna ocena dotychczasowych praktycznych działań badawczych 336

Literatura przedmiotu 339 Pytania 340

ROZDZIAŁ 12. Niektóre oblicza etyki w badaniach, w publikacjach i w życiu naukowym 341

Literatura przedmiotu 360 Pytania 360

Część IV

Od ideologii ku rehabilitacji społecznej i wyzwoleniu aktywności człowieka. Problemy i interakcje społeczne wpływające na pomyślne uczestnictwo we współczesnych organizacjach społecznych 363

ROZDZIAŁ 13. Przewodnie idee postępu społecznego w społeczeństwie obywatelskim, partycypacja społeczna a rola i znaczenie kapitału społecznego 369

13.1. Uwagi wstępne 369

13.2. Źródła idei i charakterystyka społeczeństwa obywatelskiego 371

13.3. Partycypacja społeczna. Zakres rozumienia pojęcia 377

13.4. Pojęcie kapitału społecznego 381

13.5. Kapitał społeczny oraz inne koncepcje i rodzaje kapitałów 384

Literatura przedmiotu 392 Pytania 393

ROZDZIAŁ 14. Przestrzeń społeczna jako układ pewnych elementów i zależności występujących w każdej strukturze społecznej. Wybrane pojęcia, procesy i zagadnienia 394

14.1. Przestrzeń społeczna. Funkcjonalny i symboliczny wymiar pojęcia 395

14.2. Społeczeństwo a struktura społeczna 398

14.3. Aktualność problematyki rustykalnej we współczesnej pedagogice społecznej. Ruralizacja

przestrzeni i struktury miejskiej 403

14.4. Społeczność lokalna, zbiorowość terytorialna a ideologia lokalizmu/regionalizmu 411

14.5. Pojawiające się interakcje i procesy społeczne 417

Literatura przedmiotu 430 Pytania 431

ROZDZIAŁ 15. Strukturalizacja mechanizmów socjalizacyjno-identyfikacyjnych. Znaczenie wiedzy ogólnej kreatora o sztuce w kształtowaniu tożsamości jednostki. Warunki wzrostu bądź zanikania integracji społecznej 432

15.1. Istota i znaczenie problematyki 432

15.2. Pojęcie socjalizacji 435

15.3. Pojęcie identyfikacji 441

15.4. Identyfikacja jako kategoria psychologiczna 444

15.5. Identyfikacja jako kategoria socjologiczna 446

15.6. Identyfikacja jako kategoria pedagogiczna 449

15.7. Socjopedagogiczna koncepcja identyfikacji (teoria a przesłania praktyczne) 454

15.8. Socjalizacja-identyfikacja-adaptacja-integracja a wychowanie 460

15.9. Planowanie działań społecznych i pedagogicznych a socjotechniczne dyrektywy sprawcze 462

Literatura przedmiotu 469 Pytania 470

ROZDZIAŁ 16. Przejawy wpływu ważniejszych instytucji oraz zinstytucjonalizowanych struktur i kręgów społecznych 471

16.1. Zarys problematyki. Propozycja opisu specyficznych cech poszczególnych układów i kręgów strukturalnych 471

16.2. Rodzina 473

16.3. Szkoła 482

16.4. Kościół i religia 486

16.5. Samorząd terytorialny i lokalne zakłady pracy 491

16.6. Organizacje pozarządowe, fundacje i stowarzyszenia 496

16.7. Wpływ społeczny na przejawiany styl i jakość życia 502

Literatura przedmiotu 511 Pytania 512

ROZDZIAŁ 17. Organizacja sfery publicznej społeczności lokalnej Upowszechnianie wzorów środowiskowej mobilizacji 513

17.1. Anomia a rehabilitacja społeczna 513

17.2. Dążenia ku normalności i próby przezwyciężania traumy 521

17.3. Emancypacja społeczna i aktywizowanie społeczności lokalnej 526

Literatura przedmiotu 540 Pytania 541

Zakończenie. Perspektywa rozwoju stosowanej pedagogiki społecznej 543

Bibliografia 553

Słownik ważniejszych pojęć 595

Indeks osób 633